

For fred og sikkerhet

Taler

Terje Wold

Dato

29 mars 1949

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om ratifikasjon av Atlanterhavspakten (NATO)

- 1 Wold (komiteens formann og ordfører): Stortinget vedtok den 3. mars i år at Norge skulle delta i de forberedende drøftinger om Atlanterhavspakten, og i samsvar med dette vedtak ble Norge offisielt innbudt til å delta i drøftingene som da hadde pågått siden sommeren 1948 mellom Belgia, Canada, Frankrike,
- 5 Luxemburg, Nederland, Storbritannia og De forente stater. Det var disse 7 land som innbød Norge til å delta, og i tiden fra 4. mars til 18.mars har vi vært med i drøftingene, som ble avsluttet den 18. mars, idet de 8 land da nådde fram til enighet om et utkast til avtale. Det er dette utkast som nå forelegges til innhentelse av Stortingets samtykke til å undertegne utkastet og ratifisere
- 10 avtalen. Stortinget gjorde den 3. mars et positivt vedtak om at Norge skal søke samarbeid med de vestlige demokratier både på det forsvarsmessige og det sikkerhetspolitiske område. Det skulle ikke være nødvendig å gjenta hverken spesialkomiteens innstilling, som ligger til grunn for dette vedtak, eller den brede debatten om vår utenriks- og vår forsvars- og beredskapspoliukk i det hele
- 15 som vi hadde her i Stortinget i åpent møte den 4. mars i år.

- Det som i dag foreligger, er det fullt utformede forslag til Atlanterhavspakt, og det er på grunnlag av denne fullt utformede tekst, at Stortinget nå innbys til å ta sin endelige avgjørelse av om Norge kan gå inn i samarbeid på det forsvars- og
- 20 sikkerhetspolitiske område på de vilkår, med de rettigheter og forpliktelser, som utkastet fastsetter.

- Skal Norge delta i et samarbeid med de vestlige demokratier på det forsvars- og sikkerhetspolitiske område, kan dette, slik som situasjonen ligger an, bare skje
- 25 ved at vi tiltrer det utkast til avtale som den norske regjering nå er enig med de syv andre foran nevnte regjeringer om. Det er den mulighet for samarbeid på dette område som i dag foreligger.

30 Spesialkomiteen innstiller på at Norge skal tiltre Atlanterhavspakten i den form
som den nå er forelagt for oss. Da Stortinget sist behandlet denne saken, bygget
vi på den redegjørelse om Atlanterhavspaktens innhold som utenriksministeren
ga Stortinget den 24. februar. Utkastet slik som det nå foreligger, har nok
35 enkelte detaljbestemmelser som ikke er nevnt i utenriksministerens redegjørelse,
men i sine hovedtrekk stemmer utkastet med de opplysninger
utenriksministeren har gitt Stortinget. Og jeg har det inntrykk av den nå
offentliggjorte tekst, at den er kommet som en gledelig overraskelse for mange
som på forhånd stilte seg skeptisk til innholdet av en eventuell
40 Atlanterhavspakt. Innholdet og formuleringen tar bort grunnlaget for flere av
de angrepspunkter som på forhånd er anført mot pakten. Men det som har
særlig betydning og særlig vekt for oss, er at det foreliggende utkast - det tror jeg
alle vil være enige i - er i overensstemmelse med de opplysninger Stortinget
bygget på, og derfor også i samsvar med det som var grunnlag og forutsetningen
for Stortingets vedtak om forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid i en
45 Atlanterhavspakt.

Av disse forutsetninger er det kanskje to som står i en særstilling. Det er paktens
forhold til de Forente Nasjoners organisasjon, og de Forente Nasjoners charter,
og det hovedspørsmål hvilken sikkerhet deltagelse i avtalen vil gi de enkelte land.

50

Med hensyn til det første spørsmål er det å merke at hovedbestemmelsen om at
medlemsstatene skal stå sammen i tilfelle av et væpnet angrep mot en av dem
eller flere av dem, utformet i nøye samsvar med charterets artikkel 51. Alle tiltak
55 medlemsstatene setter i verk for å gjenopprette og opprettholde det nord-
atlantiske områdes sikkerhet i tilfelle av et væpnet angrep, skal innberettes til de
Forente Nasjoners Sikkerhetsråd, og ingen slike tiltak skal vare lenger enn til
Sikkerhetsrådet har truffet de nødvendige bestemmelser for å opprettholde den
mellomfolkelige fred og sikkerhet. Det er også spesielt utkastets artikkel 7, at
60 traktaten ikke på noen måte skal gripe inn i de rettigheter og forpliktelser som
partene har som medlemmer av de Forente Nasjoner, og heller ikke i
Sikkerhetsrådets umiddelbare ansvar for opprettholdelse av mellomfolkelig fred
og sikkerhet.

65 Utkastet henviser i flere av sine artikler, og i innledningen, til de Forente
Nasjoners pakt, og det kan ikke herske noen tvil om at Atlanterhavs-pakten, slik

den er utformet i det foreliggende utkast, er underordnet de Forente Nasjoners charter og både reelt og formelt er i samsvar med FN-pakten, og er dette riktig, bortfaller grunnlaget for de fleste av de innvendinger mot Atlanterhavspakten som føres i marken av paktens motstandere. Det sier seg selv at en avtale som er i samsvar med de Forente Nasjoners charter, ikke kan ha noen aggressive formål, og spesialkomiteen anbefaler Norges tilslutning til pakten uttrykkelig på det grunnlag at pakten er av en rent forsvars- og sikkerhetsmessig karakter.

Det har vært innvendt at den omstendighet at Italia, som er en Middelhavs-stat, er innbudt til å være en av signatarmaktene, endrer paktens karakter, og at deltagerlandene geografisk ligger så langt fra hverandre at pakten ikke har karakteren av en regional avtale. Hertil er å si at paktutkastets hovedbestemmelse har sin hjemmel i artikkel 51 i charteret og ikke i kapitel 8 om regionale avtaler. Men dernest er det helt på det rene at regionale avtaler etter de Forente Nasjoners charter godt kan inngås mellom stater som ikke geografisk grenser til hverandre. På San Francisco-konferansen ble det fremsatt forslag om en definisjon av hva som mentes med regionale avtaler. Dette ble imidlertid oppgitt, nettopp med den begrunnelse at definisjonen til dels var geografisk, og at den derfor var for begrenset og ikke ville kunne dekke alle de forhold som kunne ordnes gjennom regionale avtaler. I artikkel 53 bruker charteret selv «regional» i forbindelse med avtaler som ikke har noen geografisk begrensning.

Det har således rådet enighet om at en rekke avtaler som ble inngått under krigen, er å anse som regionale avtaler, er i samsvar med de Forente Nasjoners charter, og likeledes at slike avtaler fremdeles kan inngås av de Forente Nasjoners medlemsstater. Av disse kan jeg nevne avtalen mellom Sovjet-Unionen og England av 26. mai 1942, mellom Sovjet-Unionen og Tsjekkoslovakia av 12. desember 1943, mellom Sovjet-Unionen og Frankrike av 10. desember 1944, mellom Sovjet-Unionen og China av 14. august 1945. Alle disse avtaler anses å være i overensstemmelse med de Forente Nasjoners charter, og anses for å være regionale avtaler. Jeg nevner dette for å gjøre det klart at selv om utkastet har sin hjemmel i charterets artikkel 51 og derfor ikke direkte berøres av bestemmelsen om regionale avtaler i kapitel 8, så berører på ingen måte Italias eller for den saks skyld De forente staters deltakelse Atlanterhavspakten karakteren av en regional avtale i henhold til de Forente Nasjoners charter. Når det gjelder medlemmenes rett til å inngå avtaler til forsvar mot aggresjon, har de Forente Nasjoners charter ingen geografisk begrensning av de regionale ordninger som kan inngås.

Italia har selv ønsket å være med i det samarbeid for fred og sikkerhet som pakten etablerer. Det nære forhold Italia står i til flere av de andre
110 signatarmakter gjør dette i og for seg både rimelig og naturlig, og i ethvert fall bør Italias deltakelse, ikke hindre at Norge tiltrer pakten. Og jeg vil tilføye i denne forbindelse at den norske delegasjon på de Forente Nasjoners generalforsamling både i 1947 og i 1948 har votert for en anbefaling av at Italia skulle bli medlem av de Forente Nasjoners organisasjon.

115

Det annet spørsmål er hvilken sikkerhet medlemsstatene oppnår etter paktutkastet. Pakten fastslår i sin hovedbestemmelse i artikkel 5 en klar forpliktelse for partene til å komme hverandre til hjelp i tilfelle av at én eller flere av dem blir utsatt for et væpnet angrep som kan true vedkommende lands
120 uavhengighet og nasjonale integritet og utsette den mellomfolkelige fred og sikkerhet for fare. Et væpnet angrep fører ifølge pakten ikke automatisk til krig. Det er det hvert enkelt land selv som skal avgjøre. Men pakten medfører at hver enkelt medlemsstat har forpliktelse til straks å ta slike skritt - og derunder også bruk av våpenmakt - som er nødvendige for å gjenopprette og opprettholde det
125 nordatlantiske områdes sikkerhet.

Formelt kan neppe denne formulering angripes. Men har pakten reelt økt sikkerheten? Det har vært nevnt at den bare tjener til å øke spenningen og motsetningen mellom stormaktene, og selvfølgelig kan Atlanterhavspakten
130 brukes som påskudd til å skjerpe propagandaen og til å skjerpe den kalde krigen som pågår. Men det er feil å tro at pakten i realiteten øker motsetningene. En avtale som er en ren forsvarsavtale og ikke forfølger noen aggressive formål, kan ikke være noen virkelig og sann årsak til skjerpning av de internasjonale forhold. Tvert imot skulle den virke til avspenning fordi den bringer klarhet.

135

Det har også vært sagt at Atlanterhavspakten vil føre til opprusting og krig. Men opprustingen er allerede i full gang. Det er jo nettopp den alvorlige og spente internasjonale situasjon som har tvunget land etter land til å gå til stadig større og større bevilgninger til rustninger og beredskap. Atlanterhavspakten har
140 bestemmelser om at alle deltakerland skal samarbeide for å opprettholde og utvikle dem individuelle og felles evne til å motstå angrep. Men dette har ingen sammenheng med en opprustning som forfølger aggressive formål. Atlanterhavspakt-utkastet er en åpen traktat uten hemmelige bestemmelser. Det har hele tiden vært Stortingets forutsetning at pakten ikke skulle innrømme

noen rett til å opprette baser på norsk territorium i fredstid. Utkastet inneholder ikke noen slik bestemmelse. Det fremgår klart av utkastet at intet tiltak kan treffes på noen deltakerlands territorium uten vedkommende lands samtykke. Det er i denne forbindelse riktig å nevne det som spesialkomiteen understreker i

150 sin innstilling, nemlig at det er en forutsetning og et vilkår for enhver norsk deltakelse i samarbeidet på det forsvarsmessige og sikkerhetspolitiske område med andre land - og også for vår deltakelse i Atlanterhavspakten - at vi aldri kan være med på eller kan delta i noen aggressiv politikk mot noe annet land eller mot noen andre land.

155

Det har vært sagt at pakten vil føre til stadig høyere og høyere rustninger. Men heller ikke dette er riktig. Det fremgår av de opplysninger vi sitter inne med, og det fremgår av de forhandlinger som har vært ført, at Europas gjenreisning skal komme foran, og at de tiltak til felles forsvar som eventuelt blir satt i gang, ikke

160 skal hindre eller sinke de planer for Europas økonomiske gjenreisning som er lagt. Her ligger nemlig etter deltagerlandenes oppfatning selve grunnlaget for fred i vår del av verden. Så langt fra å føre til øket opprustning er det derfor å håpe at den solidaritet pakten etablerer økonomisk og forsvarspolitisk, i sin tid vil danne det beste grunnlaget for avspenning, nedrustning og fred.

165

Når det for øvrig har vært hevdet at vår tilslutning betegner en helt ny linje i vår utenrikspolitikk, kan det være grunn til å minne om - slik som det har vært nevnt også tidligere av flere av oss under debattene her i Stortinget om denne saken - at tanken om en Atlanterhavs-avtale først ble lansert fra norsk side,

170 nemlig allerede i 1941, og er i full overensstemmelse med den sikkerhetspolitikk Norge helt siden krigen har søkt å føre.

175

Det er ingen grunn til å komme nærmere inn på dette nå. Men det må i denne samme forbindelse også være riktig å nevne - særlig på grunn av at det av

180 Atlanterhavspaktens motstandere hevdes at vi skal basere vår sikkerhetspolitikk på de Forente Nasjoner og på de Forente Nasjoner alene - at det i prinsippet ikke er noen forskjell mellom de forpliktelser vi allerede har påtatt oss etter de Forente Nasjoners charter, og de forpliktelser som vi vil påta oss gjennom vår tiltredelse av Atlanterhavspakten. Det er dette jeg tror ikke alle er helt oppmerksom på. Etter de Forente Nasjoners charter, artikkel 24, har alle medlemmer av de Forente Nasjoner overdratt til Sikkerhetsrådet hovedansvaret for fred og sikkerhet, og de er enige i at Sikkerhetsrådet under utøvelsen av dette ansvaret handler på deres vegne. Etter charterets artikkel 25 påtar de Forente

185 Nasjoners medlemsstater seg å godta og å utføre Sikkerhetsrådets beslutninger, og etter charterets artikkel 43 er medlemsstatene forpliktet til å stille til rådighet stridskrefter og også sitt eget territorium om nødvendig, for å opprettholde mellomfolkelig fred og sikkerhet. De forpliktelser som vi i henhold til de Forente Nasjoners charter har påtatt oss, går således til dels atskillig lengre enn
190 utkastet til Atlanterhavspakt. Det ligger i Sikkerhetsrådets hånd å treffe vedtak som griper inn i vår handlefrihet og i vår suverenitet. Slik som det foreliggende utkast til Atlanterhavsavtale er formet, kan det overhodet ikke påståes at den berører noen av deltagerlandenes suverenitet eller uavhengighet. Men når vi må erkjenne at Sikkerhetsrådet i dag på grunn av manglende samarbeid mellom
195 stormaktene ikke makter å fylle sin oppgave, når vi derfor ikke kan oppnå sikkerhet gjennom samarbeid med de Forente Nasjoners medlemsstater innenfor de Forente Nasjoners organisasjon, betyr det ikke på noen måte noen prinsipielt ny linje i vår utenrikspolitikk at vi med enkelte medlemsstater til trygging av vår sikkerhet inngår en avtale om felles forsvar mot væpnet angrep,
200 når det skjer i samsvar med de Forente Nasjoners charter, og vi samtidig ikke oppgir, men fullt ut fortsetter vårt arbeid innen de Forente Nasjoners organisasjon. Det er ingen motstrid, men tvert imot overensstemmelse mellom vår deltagelse i de Forente Nasjoner og vår deltagelse i Atlanterhavspakten.

205 Det har vært sagt at Atlanterhavspakten betyr blokkdannelse, og at Norge ved sin deltagelse i Atlanterhavspakten slutter seg til blokkpolitikken. Heller ikke dette argument fører fram. En blokkpolitikk må være rettet mot andre, og det er Atlanterhavspakten ikke.

210 Men Atlanterhavspaktens største betydning er kanskje at den bringer full klarhet når det gjelder de deltagende lands forsvars- og sikkerhetspolitikk. Derigjennom kan den få avgjørende forebyggende virkning. Ikke bare Norge, men alle deltakerland legger meget stor vekt på dette siste moment. I to verdenskriger har vi sett hvordan de makter som har ført en aggressiv politikk,
215 har kunnet angripe sine offer og underkue dem, ett for ett, fordi man ikke har hatt noen samlet organisert motstand mot aggresjonen. Og det er enda et uløst spørsmål om vi ville hatt den første verdenskrig, dersom den tyske regjering den gang hadde vært klar over at Tyskland ikke kunne begynne krigen uten fra første stund av å ha Storbritannias samlede makt mot seg. Og det er all grunn til å tro
220 at Hitler ville vært stoppet at vi heller ikke hadde fått den 2. verdenskrig dersom vi hadde hatt en klar og effektiv samlet front mot aggresjon. Men folkeforbundet maktet ikke sin oppgave, medlemsstatene stod splittet og delt.

225 Aldri før har så mange og betydningsfulle land i fredstid påtatt seg å stå
solidarisk sammen og forsvare sin fred og sikkerhet. Jeg ser heri en fredsfaktor av
avgjørende betydning. Det er min overbevisning at Norge ikke bare ville handle
til skade for sin egen sikkerhet og fred dersom vi ikke nå tiltrer
230 Atlanterhavspakten, men vi ville også svikte vår oppgave som et fritt folk og et
demokratisk land, dersom vi skulle si nei til det samarbeid om forsvar og
sikkerhet og fred som vi nå er innbudt til å delta i. Den foreliggende avtale
trekker opp grunnlinjene for det samarbeid som skal komme i stand. For Norge
er det selvsagt at vår deltagelse først og fremst begrunnes i hensynet til vår egen
fred og sikkerhet. Samtidig må vi imidlertid gjennom det samarbeid vi deltar i,
235 gjøre vårt til å fremme mellomfolkelig fred og sikkerhet, og vi må håpe at avtalen
kan virke til og danne grunnlag for et stadig bedre og bedre samarbeid mellom
folkene for fredens sak. Målet må være å bygge opp et universelt
sikkerhetsapparat gjennom de Forente Nasjoner. Atlanterhavspakten legger
ingen hindring for at det kan skje, men danner tvert imot et godt grunnlag å
240 arbeide på for å nå det målet.

Kilde

Stortingstidene 1949, s. 657-661

245 **Emneoversikt**
NATO

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/for-fred-og-sikkerhet>

250

255

260